

TRANSFORMATION CHANGES IN THE WORLD MARKET OF AVIATION SERVICES IN GLOBALIZATION CONDITIONS

Summary. The development of the world market of aviation services in the conditions of global transformations was analyzed in the article. The regional growth of world GDP was estimated. The dynamics of passenger transportation by air transport in the world also was analyzed. The countries-leaders of the world market of aviation transportations were investigated. The forecast of the world passenger traffic up to 2036 was considered.

Key words: air transport, aviation services, passenger traffic, passenger air transportation, passenger turnover, economic growth.

УДК 336.027

Галайко А. М.

*аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Halaiko A. M.

*Postgraduate Student at the Department of finance, money and credit
Ivan Franko National University of Lviv*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СТРАХУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції в Україні. Розкрито особливості державної фінансової підтримки страхування продукції сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано проблеми реалізації державної фінансової допомоги у страхуванні сільськогосподарської продукції. Наведено напрями реформування державної підтримки страхування продукції сільськогосподарських фірм. Запропоновано світовий досвід вирішення проблем в реалізації державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: страхування, сільськогосподарське підприємство, страхова премія, страхова компанія, державна підтримка.

Вступ та постановка проблеми. Державна підтримка страхування є складовою частиною фінансової політики розвитку аграрного сектору економіки України і здійснюється шляхом субсидування частини страхових платежів. Цей вид державної фінансової підтримки сьогодні має велике значення, оскільки забезпечує реалізацію одного з найризикованіших видів страхування. Відшкодування частини страхових платежів з боку держави зміцнює фінансовий стан страхувальників і створює сприятливі умови діяльності для страховиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції здійснювали М.І. Ібатуллін, Т.Д. Кривошлик, О.О. Непочатенко, В.К. Юдін та багато інших українських вчених-економістів. Попри численні наукові дослідження, сьогодні залишається необхідним вдосконалення механізму державної часткової компенсації страхових платежів.

Незважаючи на широке висвітлення проблем державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції, за умов динамічних змін в економіці України необхідно систематизувати й узагальнити систему державної підтримки страхування продукції сільськогосподарських виробників, яка б дала змогу сформулювати практичні рекомендації, які можуть забезпечити належну якість державної підтримки. Залишається необхідним вдосконалити механізм державної часткової компенсації страхових платежів з прив'язкою до фінансових результатів діяльності страхувальників.

Метою роботи є дослідження та формулювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної

підтримки страхування сільськогосподарської продукції в Україні.

Результати дослідження. Державною підтримкою страхування продукції сільськогосподарських підприємств виступає надання з державного бюджету сільськогосподарським виробникам фінансових ресурсів у вигляді субсидій на компенсацію частини страхових платежів, яка фактично відшкодована за договорами страхування сільгоспвиробників. Перелік сільськогосподарських страхових ризиків, об'єктів страхування і частина страхових премій, що субсидуються із державного бюджету, визначаються урядом за подання Міністерства аграрної політики та продовольства України [1].

Фінансування з бюджету здійснюється з метою захисту майнових інтересів сільгоспвиробників від ризику знищення сільськогосподарських культур через часткове відшкодування страхових платежів і забезпечення стабільності виробничого процесу в сільському господарстві. Фінансові ресурси з бюджету також спрямовуються на погашення бюджетної кредиторської заборгованості, яка зареєстрована в органах Державної казначейської служби України [2].

Державну підтримку страхування продукції отримують сільськогосподарські підприємства, які виробляють сільськогосподарську рослинницьку продукцію в Україні; уклали зі страховиком стандартну угоду страхування сільськогосподарських рослинницьких товарів з державною підтримкою від виробничих ризиків сільськогосподарського походження; сплатили страховикам страхові платежі за угодами страхування в розмірах, що розраховані

з огляду на стандартні страхові послуги; не є на етапі ліквідації і щодо яких не має порушеної справи про банкрутство; не мають прострочену понад шість місяців заборгованість перед Пенсійним фондом України і державним чи місцевим бюджетом. Страхування сільськогосподарської продукції може здійснюватися на повний період вирощування, на термін перезимівлі, на весняний і літній періоди в разі вимерзання, випрівання; заморозків в повітрі на стадії створення репродуктивних складових озимої пшениці; удару блискавки чи граду; землетрусу, земельного зсуву, лавини, земельного-водного чи земельного селю; пилової бурі, сильного вітру, видування, шквалу, смерчу або суховію; тривалих дощів, сильного дощу, вимокання, повені чи паводка; посухи в літній і весняний періоди; зимової посухи; пожежі або епіфітотії; місця масового розмноження шкідників; спалаху масової репродукції шкідників рослин; вторинних хвороб рослин; осушення земель, що підлягають зрошенню чи заводненню, ґрунтової кірки та випадіння рослин; протиправних дій інших осіб щодо сільськогосподарських рослин [2].

Центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної аграрної політики, має право вносити пропозиції уряду стосовно списку ризиків, об'єктів страхування і частини страхових премій, що субсидується з державного бюджету; визначення за погодженням з Національною комісією, яка виконує державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, порядку та умов ведення страховиками індивідуального обліку контрактів продукції сільськогосподарських фірм з державною підтримкою; встановлення форм інформування страховиком про кожну укладену, продовжену чи достроково припинену угоду страхування і про випадки виплати страхових відшкодувань; вивчення та впровадження міжнародного досвіду щодо питань страхування. Також Міністерство аграрної політики та продовольства України може проводити нарахування і виплату страхових субсидій; ведення інформаційної бази даних стосовно страхування продукції сільськогосподарських компаній; розроблення разом з Аграрним страховим пулом нової страхової продукції, стандартних принципів страхування, процедур врегулювання збитків та андеррайтенгу; підготовку разом з Аграрним страховим пулом розрахунків та прогнозів стосовно державної підтримки страхування продукції сільськогосподарських компаній; збирання та реєстрацію відомостей за угодами страхування сільгосппродукції із державною підтримкою; визначення обсягу бюджетного фінансування; збирання, узагальнення та аналіз відомостей про страхові випадки і страхові виплати; визначення ціни 1-ці сільгосппродукції [1].

Міністерство аграрної політики та продовольства України в рамках виділених асигнувань проводить розподіл фінансових ресурсів пропорційно потребам страховальників на відповідний період, проте не більше 50% вартості страхового платежу, після чого впродовж п'яти днів доводить його до Мінагрополітики Автономної Республіки Крим і головних управлінь аграрного розвитку обласних та управління промисловості, розвитку інфраструктури та агропромислового комплексу Севастопольської міської державної адміністрації. Міністерство аграрної політики та продовольства України також спрямовує бюджетні призначення Мінагрополітики Автономної Республіки Крим та головному управлінню аграрного розвитку обласних, управління промисловості, розвитку інфраструктури та агропромислового комплексу Севастопольської державної адміністрації. Міністерство аграрної політики та продовольства України Автономної Республіки Крим та головні управління аграрного розвитку об-

ласних, управління промисловості, розвитку інфраструктури та агропромислового комплексу Севастопольської міської державної адміністрації на основі рішень комісії Міністерства аграрної політики та продовольства України подають до головних управлінь Державної казначейської служби України реєстр страхувальників та платіжні доручення на виплату відшкодування шляхом перерахування фінансових ресурсів на поточні рахунки страхувальників. З 2012 року проводиться державна допомога аграрним виробникам у формі відшкодування не більше 50% вартості страхових платежів [2].

Страховики, які здійснюють страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, об'єднані в Аграрний страховий пул. Участь цих страховиків є умовою для проведення страхування сільськогосподарських товарів з державною підтримкою. До функцій Аграрного страхового пулу входять забезпечення взаємодії учасників страхування аграрної продукції; організація програм перестрахування з метою забезпечення гарантій виконання зобов'язань страховиків перед страхувальниками; участь в розробленні стандартних страхових послуг; створення централізованої бази даних зі страхування аграрної продукції та ведення обліку укладення угод страхування; проведення досліджень у сфері ринку страхування аграрної продукції; здійснення контролю за дотримання умов договорів страхування сільськогосподарських товарів; забезпечення відшкодування катастрофічних ризиків в разі появи надзвичайних ситуацій; керування фондом покриття катастрофічних ризиків та інвестування накопичених фінансових ресурсів [1].

Державна підтримка страхування агропромислових товарів шляхом субсидування частини страхових премій є більш результативною формою допомоги, ніж пряма державна підтримка в разі появи катастрофічних ризиків. Проте вона зараз не має стабільності і стійкої тенденції до росту, що певною мірою стримує розвиток сільськогосподарського страхування. До негативних факторів впливу на стан страхування сільськогосподарських товарів з державною підтримкою у найближчій перспективі також відносяться недостатня грошова спроможність держави, невелика довіра сільськогосподарських виробників до страхових фірм, відсутність механізму захисту прав аграрних підприємств в цій галузі страхування [3, с. 61]. Погано впливають на розвиток страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою факт того, що аграрні суб'єкти господарювання мають дефіцит обігових коштів для страхування, і відсутність обґрунтованих тарифів для страхування сільськогосподарської продукції для визначення оптимального рівня захисту залежно від притаманних їм ризиків і зональності вирощування [4, с. 36].

Сьогодні планується реформування державної підтримки страхування аграрної продукції за проектом Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою»» (перший варіант) і за проектом Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарського страхування» (другий варіант). За першим варіантом пропонується здешевлювати страхові платежі за угодами страхування сільськогосподарських товарів з державною фінансовою допомогою в обсязі не менше 50% суми страхових платежів, проте не більше суми, яка розрахована на основі страхових тарифів та процентів від страхових платежів, за якими розраховується страхова державна субсидія, що встановлені в типовій страховій послугі. Гранично дозволений ступінь покриття/франшизи для страхування сільськогосподарської продукції

з державною підтримкою може встановлюватися урядом, але не менше 50% граничного рівня покриття і не більше 50% для граничного рівня франшизи [5].

Другий варіант реформування державної підтримки страхування продукції сільськогосподарських виробників радить відмовитись від Аграрного страхового пулу, а натомість створити Державне агентство сільськогосподарського страхування, основними функціями якого виступають імплементація державної політики в галузі сільськогосподарського страхування з державною підтримкою; інформування учасників ринку стосовно аграрного страхування; здійснення функцій розпорядника фінансових ресурсів, які надаються державою у вигляді державної підтримки сільськогосподарського страхування; формування та ведення баз даних страхування продукції суб'єктів сільськогосподарського бізнесу для реалізації своїх завдань; розміщення грошових коштів з метою одержання пасивних доходів; допомога у вирішенні спірних питань між суб'єктами страхування сільськогосподарських товарів з державною підтримкою. Також цей варіант передбачає фінансову відповідальність страховиків за порушення умов страхування продукції аграрних виробників з державною підтримкою. Отже, за порушення термінів страхової виплати страховики відшкодовують державі пеню за прострочення в розмірі 0,3% страхової виплати за кожен день прострочення, проте не вище подвійної облікової ставки Національного банку України, яка діяла в період, за який відшкодовувалась пеня. Також передбачається накладання на страховиків штрафу в розмірі від 100 до 2 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за невчасне подання чи подання недостовірних відомостей Агентству [6].

Обидва варіанти реформування державної підтримки страхування аграрної продукції спільні щодо бачення державної фінансової допомоги сільськогосподарського страхування через відшкодування державою частини страхових платежів у вигляді субсидій. Щодо Аграрного страхового пулу України, то обидва варіанти дуже близькі в тому, що кожен з них наголошує на його малій результативності, тому другий варіант взагалі радить відмовитись від нього, а перший варіант передбачає добровільну участь в ньому страховиків. Хоча, звісно, перший варіант має більше пропозицій щодо вдосконалення державної підтримки продукції сільськогосподарських фірм, яким пропонуються державна підтримка страхування товарів сільськогосподарських компаній через щорічні субсидії на часткове відшкодування страхових платежів, що нараховані за угодами страхування сільськогосподарських товарів; вимоги до укладення угод страхування продукції аграрних виробників; державна можливість встановлення вимог стосовно страхування окремих сільськогосподарських товарів (на основі типових угод); встановлення фермерським господарствам, сільськогосподарським виробничим кооперативам, колективам сільськогосподарських підприємств, особистим селянським господарствам державної фінансової допомоги під час страхування сільськогосподарських товарів [7].

Для вдосконалення державної підтримки страхування продукції сільськогосподарських фірм можна використати світовий досвід. Міжнародна практика страхування сільськогосподарських ризиків має дві основні моделі, якими є так звані європейська та американська. Характерною рисою «американської» моделі є значна участь держави в підтримці страхування сільськогосподарських ризиків, а саме надання субсидій на сплату частини страхових платежів. Негативною стороною цієї моделі є великі адміністративні державні витрати.

«Європейська» модель характеризується мінімальним втручанням держави в сільськогосподарське страхування, яка зводиться до виконання контролюючих функцій стосовно діяльності страхових фірм в цьому секторі ринку страхових продуктів. Наслідками реалізації такої моделі стає незахищеність страхувальників та обмежені шанси розвитку страхової системи.

Обидві ці моделі мають недоліки та переваги, проте, як свідчить світовий досвід, найбільш ефективним способом страхування сільськогосподарських ризиків виступає поєднання «європейської» та «американської» моделей («змішана» модель). Така модель характеризується такими ознаками, як добровільність страхування, покриття ризиків у системі, що здійснюють приватні страхові фірми на базі солідарної відповідальності (співстрахування) [8, с. 574].

На нашу думку, державна часткова компенсація страхових платежів повинна бути прив'язаною до фінансових результатів діяльності сільськогосподарських виробників та бути плаваючою. Механізм компенсації страхових платежів полягає в тому, що встановлюється залежність між державною допомогою і збитками або прибутками від діяльності страхувальників. Часткова державна компенсація встановлюється в розмірі 50% страхових платежів в тому разі, якщо страхувальник в результаті його діяльності не отримав прибутків і не зазнав збитків, тобто перебував у точці беззбитковості. В разі прибуткової діяльності страхувальника часткова компенсація страхових платежів збільшується на 0,3% на 1% приросту чистого прибутку, який спрямований на подальше виготовлення сільськогосподарської продукції. Таким способом держава може забезпечувати ефективне страхування продукції рентабельних сільськогосподарських підприємств. Коли страхувальники в минулому звітному періоді одержали збитки, то компенсація страхових платежів буде зменшуватися на 0,5% на 1% приросту збитків. Отже, будуть економитися бюджетні кошти на підтримку страхування сільськогосподарської продукції нерентабельних фірм. При цьому базою розрахунку часткової компенсації залежно від позитивних чи негативних фінансових результатів діяльності сільськогосподарських компаній виступає розмір часткової компенсації страхових платежів у разі перебування агрофірми в точці беззбитковості.

Висновки. Держава здійснює підтримку сільськогосподарських виробників шляхом компенсації не більше 50% страхових платежів. Міністерство аграрної політики та продовольства України в межах виділених асигнувань розподіляє грошові кошти пропорційно потребам страхувальників. Страховики, що здійснюють страхування сільськогосподарських товарів із державною підтримкою, об'єднані в Аграрний страховий пул.

Сьогодні існують проблеми державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції, які пов'язані з її нестабільністю та відсутністю тенденцій до зростання. Також негативно на розвиток державної підтримки страхування продукції сільськогосподарських фірм впливають недостатня фінансова спроможність держави, невисока довіра до страхових компаній та відсутність механізму захисту прав аграріїв у цій сфері страхування.

Реформування державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції планується за двома варіантами. Обидва варіанти мають спільні та різні бачення стосовно напрямів реформування державної фінансової допомоги страхування сільськогосподарських виробників. Спільним баченням цих варіантів виступає вдосконалення Аграрного страхового пулу та відшкодування частини страхових платежів. Ці варіанти розбігаються

в тому, що другий варіант пропонує ліквідувати Аграрний страховий пул і створити Державне агентство сільськогосподарського страхування.

Запропоновано вдосконалену модель державного відшкодування частини страхових платежів з прив'язкою до фінансових результатів діяльності страховальників. Така модель пропонує збільшувати компенсацію страхових платежів на 0,3% на 1% приросту чистого прибутку, що спрямований на подальше виробництво продукції, і змен-

шувати компенсацію страхових платежів на 0,5% на 1% приросту збитку. Коли страховальник перебував в точці беззбитковості, то компенсація надається в розмірі 50% страхових платежів, яка є базою розрахунку компенсації страхових платежів за прибутках чи збитках. Перспективами подальших досліджень виступає вдосконалення цієї моделі шляхом встановлення різних ставок збільшення або зменшення компенсації з огляду на розвиток аграрного сектору економіки.

Список використаних джерел:

1. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 9 лютого 2012 року № 4391-VI; станом на 9 серпня 2017 року. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>.
2. Про затвердження Порядку та умов надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій) і переліку сільськогосподарських культур та видів страхових ризиків (продуктів), на які у 2012 році надається компенсація вартості страхових платежів (премій): Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 року № 813 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/813-2012-%D0%BF/paran12#n12>.
3. Кривошлик Т.Д. Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції в Україні. Економіка: теорія та практика. 2014. № 1. С. 57–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econom_2014_1_12.
4. Ібатулін М.І. Сучасний стан та проблеми державної підтримки виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. Інноваційна економіка. 2014. № 6. С. 34–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_6_7.
5. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» / Верховна Рада України. 2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61597.
6. Проект Закону про державну підтримку сільськогосподарського страхування / Верховна Рада України. 2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61709.
7. Паламара І. Сільськогосподарські виробники потребують державної підтримки в страхуванні сільськогосподарської продукції. 2017. URL: <https://usba.com.ua/silskogospodarski-virobniki-potrebut-derzavnoi-pidtrimki-v-strahuvanni-silskogospodarskoi>.
8. Непочатенко О.О., Юдін В.К. Страховий захист аграрних ризиків. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 2. С. 572–577. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/102.pdf.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА СТРАХОВАНИЯ ПРОДУКЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. Статья посвящена исследованию государственной поддержки страхования сельскохозяйственной продукции в Украине. Раскрыты особенности государственной финансовой поддержки страхования продукции сельскохозяйственных предприятий. Проанализированы проблемы реализации государственной финансовой помощи в страховании сельскохозяйственной продукции. Приведены направления реформирования государственной поддержки страхования продукции сельскохозяйственных фирм. Предложено мировой опыт решения проблем в реализации государственной поддержки страхования сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: страхование, сельскохозяйственное предприятие, страховая премия, страховая компания, государственная поддержка.

STATE SUPPORT OF THE INSURANCE OF PRODUCTS OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISES

Summary. The article focuses on the research of state support of insurance of the agricultural products in Ukraine. The peculiarities of the state financial support of the insurance of products of agricultural enterprises are revealed. The problems of realization of the state financial aid in insurance of agricultural products are analyzed. The directions of reforming the state support of the insurance of products of agricultural firms are given. The world experience of solving problems in the implementation of the state support of agricultural products insurance is offered.

Key words: insurance, agricultural enterprise, insurance premium, insurance company, state support.